

Rapport av pilotstudien:

Förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande

Anne Kultti, Ingrid Pramling Samuelsson och Heidi Harju-Luukkainen

Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande (IPKL), Göteborgs universitet

April 2016

GÖTEBORGS UNIVERSITET

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
BAKGRUND	3
<i>Förutsättningar för barns lärande i förskolan</i>	5
<i>Välbefinnande och social hållbarhet</i>	6
PILOTSTUDIE	8
<i>Samverkansprojekt</i>	9
<i>Enkätundersökning</i>	9
<i>Urval</i>	10
Mottagare av enkäterna	10
Respondenterna	11
<i>Analys</i>	11
<i>Reflektion av genomförandet</i>	12
RESULTATREDOVISNING	15
<i>Föräldrar</i>	15
Föräldrarnas sysselsättning	15
Barnens vardag i hemmet	16
Tillgång till och användning av digital teknologi	17
Barnens vistelse i förskolan	18
Flerspråkighet	22
<i>Barn</i>	26
Roligt på förskolan	26
Tråkigt på förskolan	27
Roligt att göra tillsammans med lärarna	27
Vad barn lär sig i förskolan	27
Barnens vardag i förskolan	28
<i>Förskollärare</i>	29
Hållbarhetsfrågor	29
Social och kulturell hållbarhet	30
<i>Förskolechefer</i>	31
Hållbarhetsfrågor	32
Social och kulturell hållbarhet	32
<i>Beslutsfattare</i>	32
Hållbarhetsfrågor	32
Social och kulturell hållbarhet	33
SAMMANFATTNING OCH REFLEKTION	34
<i>Resonemang kring hållbarhetsfrågor</i>	34
<i>Resonemang kring arbete för social och kulturell hållbarhet</i>	35
Möjligheter till lärande av och på flera språk	36
Lärandemöjligheter genom digital teknologi	37
<i>Implikationer</i>	38
Referenser	39
Bilaga A	43

INLEDNING

I denna rapport redovisas en pilotstudie med syfte att undersöka förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande på kommunnivå inom Västra Götalandsregionen. I studien relateras barns välbefinnande och lärande till hälsa och hållbarhetsfrågor, med särskilt fokus på social och kulturell hållbarhet. Studien är finansierad av folkhälsokommittén¹ och har genomförts i samverkan med Institutionen och Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet och Västra Götalandsregionen (VGR), under hösten 2015- våren 2016. I rapporten redovisar vi studiens bakgrund, design och metod samt resultat. Rapporten avslutas med en sammanfattning och reflektion. Studiens största bidrag är att den tydligt pekar ut viktiga områden att arbeta vidare med på kommunnivå alternativt att forska vidare om. På kommunnivå riktas resultaten fram för allt mot utvecklingsområden för förskolechefer och beslutsfattare att diskutera och ta ställning till. Exempelvis kan det handla om att lokalisera de barn som inte läses för varken hemma eller i förskolan, inte har tillgång till digital teknik eller inte har goda möjligheter att lära genom sina språk i förskolan.

BAKGRUND

FNs sekreterare Ban Ki-Moon utsåg en internationell expertgrupp att komma med förslag som bygger på forskning om barn och hållbar utveckling inför omskrivningen av FN:s millenniummål, som nu ska gälla fram till 2030. Första stycket i denna rapport (Issue Brief, 2014) säger: "Barn är den gemensamma grunden för alla dimensioner av hållbar utveckling. Inga framsteg inom hållbar utveckling kommer att ske under de kommande decennierna utan att flera generationer bidrar till samhällets förbättring. Utöver ren överlevnad, har alla barn rätt att utvecklas till sin fulla potential och leva i en hållbar värld". Detta innebär att barn måste sättas i centrum för fattigdomsbekämpning, hälsa, utbildning, jämställdhet och social integration. Utan en tydlig vision för nästa generation, blir det ingen hållbar utveckling.

¹ Tjänsteutlåtande Diarienummer FHK 38-2015 Förskolan som en resurs för barns välbefinnande, lärande och hälsa - pilotstudie 2015.

Se också: Handlingsplan för implementering av FN:S konvention om barnets rättigheter i Västra Götalandsregionen 2014-2015. Antagen av regionfullmäktige 2013-09-24, §127

Forskning inom medicin, psykologi, ekonomi och samhällsvetenskap (Heckman, 2006; Pramling Samuelsson & Wagner, 2012) har bidragit med mycket tydliga bevis på nyttan för individen, familjen och samhället av att satsa resurser på den yngsta generationen. Deltagande i förskola av hög kvalitet kan bidra till att utjämna orättvisor och skapa förutsättningar för barn att bli aktiva deltagare i samhället, och lära sig att lära (Sylva et al, 2010). Detta innebär för barn i vid mening, att de måste bli kunskapande individer och därmed att lära sig att omsätta kunnande i en okänd framtid. Förskolan kan vara en arena och källa för att lära sig, och därmed också skapa fruktbara möjligheter för barn att lära sig för den okända framtiden, vilket också innebär att arbeta i riktning mot ett hållbart samhälle.

Barns utbildning och lärande är idag på den politiska agendan över hela världen. Sverige ligger i framkanten i internationella jämförelser inom vissa fält inom hållbarhetstemat (Sachs, 2016). De nordiska länderna är olika de flesta andra länder genom att de ger alla barn tillgång till förskola från 1 års ålder, och är ofta bedömd att ha mycket hög kvalitet i internationella jämförelser (Lien Foundation, 2012; UNICEF, 2008). Men trots detta visar vår tidigare studie variation i kvalitet i förskoleverksamheter (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2009), något som också Skolinspektionens (2012) bedömningar pekar på. När förskolan fick sin första läroplan 1998 var ett av argumenten att det skulle bli en mer jämlik förskola. Detta var också idén bakom maxtaxa, det vill säga inget barn skulle hindras från att delta i förskolan på grund av familjens ekonomi. Dessa två faktorer skulle bidra till en mer jämlik start för alla barn och därmed mot ett mer jämlikt samhälle. Men det visar sig att det har blivit tvärt om, segregationen har ökat (Pramling Samuelsson & Tallberg Broman, 2013). De nationella utmaningarna är med andra ord stora och akuta, om vi vill bevara de värden som hållits högt i Sverige, såsom demokrati och jämlikhet. Inte minst har ju förskolan visat sig vara ett stort jämlikhetsprojekt politiskt i Sverige (Tallberg Broman & Pramling Samuelsson, manus). Ett målmedvetet politiskt arbete har banat vägen för den förskola vi har idag.

Det som tydligt visar sig i en omfattande engelsk förskolestudie, *Effective Provision in Preschool Education*, EPPE (Siraj-Blatford et al, 2010), är att det är förskolans kvalitet som avgör hur det går för barnen både i förskolan och i det fortsatta skolarbetet. I linje med EPPE, visar vår svenska studie (Sheridan et al., 2009) att barn som deltog i

förskolor av hög kvalitet hade redan vid tre års ålder utvecklats till att ha ett bättre språk och klarar enkla matematiska problem bättre än barn som deltagit i förskolor av låg kvalitet. Kriterier för hög kvalitet är ett målmedvetet och systematiskt arbete med barns lärande och utveckling, på ett dialogiskt sätt där barns tidigare erfarenheter och perspektiv beaktas och utmanas i en lekfull och tillåtande miljö (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2016; Sheridan 2009). Vidare visar forskning vikten av att fokusera på lärandemöjligheter oavsett språklig bakgrund (Kultti, 2012, 2014a, b, c). Förskollärare som agera med utgångspunkt i barns intressen och erfarenheter, även i grupper med majoriteten av barn med ett annat modersmål, skapar verksamheter med hög kvalitet. Det blev också tydligt i studien av Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2009) att förskolans personal bedömde sin egen verksamhet som varande bättre än vad forskarna gjorde, förutom i de förskolor som hade högst kvalitet, där fanns en medvetenhet som gjorde att överensstämelsen var bättre. Man kan inledningsvis slå fast att det finns tillräckligt mycket forskning som ger stöd för vikten av att satsa på de tidiga åldrarna, vilket också visar sig i FNs hållbarhetsmål, nummer fyra om utbildning, där nu man uttrycker det som att barn ska ha fått tillgång till en bra barndom och erfarenhet av förskola för att komma förberedda till skolan (<https://sustainabledevelopment.un.org/>).

Förutsättningar för barns lärande i förskolan

Alla former av kvalitetsarbete, kvalitetsredovisning och kvalitetsutveckling bör ha som mål att förskolan och dess lärare ska stå bättre rustade för att öka barns välbefinnande och möta dem i deras lärande. Syftet med det kvalitetsarbete som genomförs i förskolan handlar ytterst om att identifiera vilka förutsättningar som är nödvändiga för arbetet mot de nationella målen. Det handlar om att utveckla bättre arbetsprocesser, att mer effektivt kunna bedöma resultat och måluppfyllelse samt att upptäcka vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra kvaliteten (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2016).

Vilka åtgärder är då väsentliga att vidta? I de kvalitetsredovisningar som genomförts i förskolan lyfts olika aspekter i verksamhetens kvalitet och lärarnas kompetens genomgående fram som viktiga utvecklingsområden. Detta är i linje med läroplanens intentioner. Det är dock viktigt att stanna upp och fråga sig om de

kompetensutvecklande insatserna riktas så att de verkligen kommer åt den problematik som finns. Skolverkets statistik (2014) visar exempelvis på hur kommuner med färre än 5% barn med annat modersmål än svenska har 16,8 barn i grupperna, medan den som har 30% eller mer har 17,3 barn i grupperna. Andelen förskollärare skiljer också stort, i kommuner med 5% eller färre är det 61,2% förskollärare, medan i kommuner med 30% eller fler är det endast 47,1% förskollärare. Denna statistiskt tyder på stor ojämlikhet mellan kommuner. Haug (1992) menar att lärare i grunden måste förändra sin förståelse och sina föreställningar om vad arbetet egentligen handlar om, det som Lidholt (1999) kallar för en synvända. Kompetensutvecklande insatser och förbättringsområden bör därför leda till att lärare förändrar sin förståelse av uppdraget. Det i sin tur innebär en förändrad syn på hur de bör gå tillväga för att välja mål i läroplanen, utifrån vilka de kan möta barn i deras lärande, observera barns kunnande samt dokumentera och analysera progressionen i lärandet. Det är därför som barns lärande och välbefinnande måste sättas i centrum för allt kvalitetsarbete (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2016).

Sverige ses som ett föregångsland när det gäller syn på barns lärande, delaktighet och välbefinnande (OECD, 2001). Samhället har här tagit ett delat ansvar med föräldrarna om barns välbefinnande och utbildning från tidig ålder. Vill vi förbli ett föregångsland för barns rättigheter är det viktigt att förskolans verksamhetsutveckling kan fortskrida med utgångspunkt i strävansmål och fokus på verksamhetens kvalitet. Strävansmål representerar långsiktiga mål. Det innebär att verksamheten i förskolan bör spegla former av kunskap som både kort- och långsiktigt gagnar yngre barns lärande och utveckling. Av största vikt för att kunna arbeta och kvalitetsbeskriva sin verksamhet är också att lärare kontinuerligt kan delta i kompetensutveckling och får tid att iscensätta utvecklad kunskap i praktiken (Sheridan m fl., 2009).

Välbefinnande och social hållbarhet

I föreliggande pilotstudie riktas fokus mot välbefinnande och social och kulturell hållbarhet. Denna kombination är relativt ovanligt i förskolesammanhang och forskning kring barns utveckling och lärande. Välbefinnande i den här studien inkluderar hälsa. Hälsa betraktas som ett medel för att uppnå de ambitionerna man har i livet. Följande

(Göteborgs stad, 2014) betraktas som bakgrund till utformningen av den föreliggande pilotstudien:

- Hälsa är en mänsklig rättighet: människors rätt till samma möjlighet att uppnå en god hälsa.
- Ojämlighet betraktas som vår generations stora utmaning.
- Att orättfärdiga skillnader kan undvikas.

Hälsan hos invånarna i Göteborg har blivit bättre. Däremot har skillnader mellan grupper ökat. Utbildning, delaktighet, och fysisk och social miljö, är centrala faktorer för att minska skillnader i livsvillkor från ett samhällsperspektiv och från ett individperspektiv. Framför allt är tidiga och förebyggande insatser, som barns tidiga utveckling och förskola, viktiga. Det kan handla om villkor för barns lärande som att bli lyssnad på, att känna tillhörighet, tillit och respekt. Förskolan kan också vara den primära miljön att lära sig svenska för barn med annat modersmål än svenska, och familjers väg in i det svenska samhället.

Föräldrars bakgrund, utbildning, inkomst och social position och delaktighet i samhället är viktiga faktorer för barns lärande och hälsa. Det barn gör tillsammans med sina föräldrar/i hemmet är centralt för deras lärande. Förskolan är ett primärt sammanhang för ett stort antal barn att lära sig svenska, och bli flerspråkiga, vilket kräver insatser både från föräldrar och förskolan, inte minst genom ett medvetet agerande med dessa barn i vardagen. Samtidigt som barn behöver möjligheter att 'bada i språk' för att bli språkligt kompetenta i tidiga åldrar, kan barns vistelsetid i förskolan begränsas till 15h/veckan vid arbetslöshet/föräldraledighet, vilket med största sannolikhet inte är tillräckligt för många barn när det gäller att utveckla svenska språket.

Förskolan är en arena där sätt att arbeta med lärande för hållbarhet kan utvecklas. Lärande för hållbarhet är ett relativt nytt innehåll i förskolans verksamhet. Det kan betyda att det råder osäkerhet kring förhållningssätt, arbetssätt eller villkor för detta arbete. I en nyligen genomförd studie av förskollärares syn på hållbarhet i Sverige och Korea blir det tydligt med de kulturella skillnaderna (Park & Pramling Samuelsson, manuskript). I Sverige tryckte man betydligt mer på sociala aspekter som viktiga, medan i Korea framstod de ekonomiska, med tillväxt och naturresurser som väsentliga. De

koreanska förskollärarna visade på en större förståelse för brist i kompetens och medvetenhet, medan den svenska mer sade sig sakna läromedel för att arbeta med barnen om hållbarhetsfrågor.

Denna studie rör social hållbarhet, ett perspektiv som anger en riktning mot en möjlig framtid. På individnivå kan begreppet syfta till att varje människa ska kunna leva ett gott liv, känna glädje, tillhörighet och mening med tillvaron, och att fördelning av olika varor och tjänster är någorlunda rättvis. På samhällsnivå kan begreppet handla om att utveckla helheten genom detaljer som att uppmärksamma olika intressen samt hantera och lösa problem.

Mot denna bakgrund av värden och övertygande forskning om vikten av barns erfarenheter under förskoletiden har vi genomfört en pilotstudie om förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande.

PILOTSTUDIE

Pilotstudien med syfte att undersöka förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande på kommunnivå i Västra Götalandsregionen vilar på vår tids teorier om barns lärande, idéer och föreställningar om vad som är en bra förskola för barn med avseende på lärande, välbefinnande och hälsa (Pramling Samuelsson, Sheridan & Blennow, 2013).

I pilotstudien används en enkät som metod. Enkäten knyter till både barns lärande och välbefinnande i ett hållbarhetsperspektiv, både i förskolans verksamhet och i hemmiljön. Frågor i enkäten formuleras för att belysa förskolans verksamhet med avseende på välbefinnande och lärande genom barns erfarenheter hemmiljön, som exempelvis hur ofta föräldrar läser för sina barn, hur de använder modersmål annat än svenska med sina barn. Samma typ av frågor kommer att formuleras till förskolecheferna och de i kommunen ansvariga för förskolans verksamhet (i rapporten kallas denna yrkesgrupp för beslutsfattare) i avsikt att kunna bidra till att finna indikatorer för att utjämna skillnader för barn som kommer från olika socioekonomiska miljöer.

Projektet följer Vetenskapsrådet riktlinjer för forskningsetik, vilket bland annat omfattat krav på information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (Vetenskapsrådet, 2016).

Samverkansprojekt

Pilotstudien har genomförts i samverkan mellan VGR och Göteborgs universitet (GU/IPKL). Detta har varit viktigt för att inkludera samtliga aktörer (VGR, forskare, förankring hos tre av fyra kommunalförbund, representanter på kommunnivå, förskolechefer, förskollärare, föräldrar och barn) i studien under de olika faserna. Samverkan präglar studien genom fyra aspekter. För det första har VGR bjudit in representanter från ett antal kommuner. Fyra kommuner valde att delta i pilotstudien. Varje kommun utsåg en kontaktperson som blev en länk mellan VGR, GU och deltagare i kommunen. Information om projektet till deltagarna har skett i form av ett PM och PP-presentation via kontaktperson. För det andra görs enkäten i fem versioner för att uppnå en bredd när det gäller deltagare: barn, föräldrar, förskollärare, förskolechef och beslutsfattare. Urval av deltagare (förskolor som ligger i områden med skilda socioekonomiska förutsättningar) har gjorts av kontaktpersonerna. För det tredje har enkäten kombinerats med en kort introduktion, i form av ett inspelat video-klipp (pp-presentation, se bilaga A) för att informera om bakgrunden till studien: jämlik hälsa och förskolans roll i den. Förhoppningen var att bidra till att nå ett större antal svarande. För det fjärde har den inspelade introduktionen översatts till vanligt förekommande språk hos deltagare. Detta för att skapa jämlika möjligheter för deltagande oavsett språkliga kunskaper i svenska.

Enkätundersökning

Enkäterna har distribuerats som webb-enkät och i pappersform. Enkäterna fokuserar på barns lärande och utveckling, med utgångspunkt i studier och rapporter som visar att (föräldrars) bakgrund, utbildning, inkomst och social position/delaktighet är viktiga faktorer för (barns) hälsa. Sammanfattningsvis tar enkäterna fasta på att

- det barn gör med sina föräldrar/i hemmet är viktigt för deras lärande,
- ett stort antal barn i förskolan har ett annat modersmål än svenska,

- förskolan är en viktig arena för barns lärande, och speciellt för barn från resurssvaga familjer då förskolan bidrar till att utjämna socioekonomiska skillnader.

Detta har påverkat formuleringen av enkäten och fokus har riktats på följande:

- individfokus: språk, litteracitet, kommunikation,
- lärarfokus: personal, utbildning,
- verksamhetsfokus: innehåll, arbetssätt, ledning,
- hemmet: föräldrars utbildning, språkanvändning,
- välbefinnande: delaktighet, inflytande, nätverk, engagemang (bl.a. genom barns erfarenheter i förskola – hemmet).

Urval

Mottagare av enkäterna

Deltagarna är kopplade till 12 förskoleavdelningar (tre förskolor/kommun). Det innebär att föräldrar till (ca 210) barn på de 12 avdelningarna har fått information om projektet och möjlighet att besvara enkäten. Vi har också inkluderat femåringar på de 12 avdelningar (96 barn). Samtliga förskollärare på de 12 förskolorna (samtliga avdelningar, totalt 85 personer) och förskolechefer på dessa förskolor (nio personer) har likaså bjudits in som deltagare. Utöver detta har vi vänt oss till en person per kommun med ansvar för förskolefrågor (fyra personer).

Ett urvalskriterium var att det skulle finnas variation i föräldrars språkliga bakgrund, sysselsättningsgrad och utbildningsnivå på de tre avdelningarna. Detta är någorlunda synligt i de beskrivningar som kontaktpersonerna tillsammans med förskolecheferna har angett inför studien. På två av avdelningar i tre av kommunerna är variationen tydligast, och gäller särskilt föräldrars språkliga bakgrund och utbildningsnivå. Antal arbetssökande är i sin helhet lågt på de 12 avdelningar. Sex av de 12 avdelningar (fördelat jämt mellan tre av kommunerna) finns nyanlända barn. På förskolorna i tre av de fyra kommunerna har en tredjedel av barnen ett annat modersmål (alternativt ett annat kommunikationsspråk än svenska i hemmet). Den kommun som vi fått mest svar från representerar inte detta utan föräldragruppen framstår som homogen utifrån de tre aspekterna.

Respondenterna

I tabellen nedan presenteras antalet möjliga deltagare/kommun och antalet enkätsvar som vi fått in och som analyserats. Notera att ju fler svar från en kommun, desto större påverkan på resultaten. I en av kommunerna är svarsfrekvens i samtliga kategorier närmare 100 %. Med andra ord innebär det att vissa kommuner är tydligare representerade i svaren än andra.

Tabell 1: Urval: antal mottagare och respondenter av enkät

	Föräldrar	Förskollärare (3 avd/3 fsk)	5- åringar	Fsk- chefer	Beslutsfattare
Mottagare/kommun	A: 46 B: 48 C: 60 D: (57) s:a 211	A: 4/6 B: 6/6 C: 6/34 D: 5/39 s:a 21/85	A:13 B:21 C:40 D:22 s:a 96	A:2 B:3 C:1 D:3 s:a 9	A:1 B:1 C:1 D:1 s:a 4
Respondenter/kommun	A:45 B:6 C:6 D:21 s:a 79 ²	A:7 B:5 C:12 D:22 s:a 46	A:12 B:1 C:19 D:19 s:a 51	A:2 B:3 C:1 D:3 s:a 9	A:1 B:1 C: C:1 s:a 3

Analys

I analys av enkäterna är följande tematik av intresse: välmående, likvärdighet, modersmålsstöd, hållbarhetsfrågor samt digitala teknologier. I analysen av enkäten är följande tematik av intresse: välmående, likvärdighet, modersmålsstöd, hållbarhetsfrågor samt digitala teknologier.

Föräldra- samt förskollärarenkäten analyserades med hjälp av statistikprogrammet SPSS. Resultaten presenteras som medelvärden, procentuell fördelning över svaren eller som svarsfrekvenser. Här har vi inte kopplat ihop svaren från de olika enkäterna. På grund av ett lågt antal svar i enkäten riktade till förskolechefer samt beslutsfattare, presenteras i rapporten enbart de kvalitativa analyserna av dessa.

² En av respondenterna har inte angett kommun.

Det låga antalet respondenter har påverkat hur resultatet kan redovisas. I detta fall innebär det en kategorivis redovisning: föräldrar, barn, förskollärare, förskolechefer och beslutsfattare var för sig då det inte möjligt att relatera resultaten till de olika kommunerna.

Reflektion av genomförandet

Pilotstudien innefattar ett intresse för att utveckla metoder för att öka svarsfrekvens för enkät (se s. 9). Vi översatte föräldraenkäten och gjorde ett introducerande bildspel på tre språk: svenska, engelska och arabiska. För mer kunskap om denna satsning har samtliga kontaktpersoner kontaktats angående hur bildspelen och översättningarna har använts i respektive kommun.

1. Hur distribuerades bildspelen? Upplevdes de som användbara av de skilda deltagargrupperna? Vinster/svårigheter?
2. Hur informerades föräldrarna om enkäten (individuellt, på föräldramöte, både och...)? Erbjuds föräldrarna möjlighet att fylla i den på förskolan?
3. Hur uppfattade föräldrar möjligheten att få stöd av översättning av enkäten?

Svaren presenteras nedan i form av röster från de fyra kommunerna.

Kommun A:

- föräldrarna har fått tid att besvara enkäten på förskolan,
- informationsbrev har skickats ut till alla föräldrar,
- bildspelet har visats på föräldramöte.

Kommun B:

- verksamhetschef distribuerade bildspelen till förskolecheferna,
- förskolecheferna har informerat personal och föräldrar om enkäten,
- möjlighet har funnits att svara på enkäten vid förskolan,
- bildspelet har visats på ett föräldramöte,
- förskolan pratade individuellt med varje familj,
- ett brev om projektet har skrivits och delats ut med länken till enkäten samt erbjudit dem att svara på förskolan,

- en förälder har tagit hjälp att fylla i på förskolan,
 - en skriftlig påminnelse till de som inte visat intresse.
-
- Bildspelet upplevdes tydligt. Men verksamheterna har en pressad arbetssituation och att få ut information/förankring blir besvärligt när information kommer i flera varianter med lite olika ingångar,
 - familjerna varit skeptiska till att svara (bli 'inblandade'),
 - tidigare föräldraenkäter som görs hemma via webben får låg svarsfrekvens,
 - ingen kommentar om översättning,
-
- ingen rutin med föräldrakontakt direkt till deras mejl.
 - det personal, föräldrar och chefer skulle göra och den information som gavs via mail muntligt och digitalt var för komplicerat för att det skulle "bygga" intresse och engagemang.

Kommun C:

- förskollärarna delade personligen ut information om undersökningen till föräldrarna (inkl. om översättning av enkäten). I denna var även medgivandet om barnintervjuerna med,
- i informationen stod vilka möjligheter föräldrarna hade att svara på enkäten: via vår interna lärplattform eller på avdelningens datorplatta,
- information om enkäten gick ut på lärplattform samt anslag i tamburen med påminnelser om att svara,
- förskollärarna upplevde att flera föräldrar gav medgivande om barnintervjuer men sedan inte själva gick in och svarade,
- förskollärarna har fått enkäten på mail samt info om enkäten på APT med uppföljning på veckomöten,
- i slutet av januari gjorde förskolorna om ovanstående process i hopp om att öka svarsfrekvensen,
- powerpointen har legat med på lärplattformen, på avdelningens datorplatta samt i pappersformat i avdelningarnas tambur. Tanken var att visa detta på föräldramöte men avdelningarna hade dessa innan enkäten kom.

Kommun D:

- föräldrarna informerades muntligt individuellt vid hämtning samt lämning på förskolan och informationen mailades ut till alla föräldrar. En del av föräldrarna fick erbjudande om att vid ett utvecklingssamtal få hjälp av en tolk med översättning av informationen av studien. De skulle då kunna svara direkt på förskolan,
- samtliga föräldrar erbjöds svara direkt på förskolan vid hämtning eller lämning men ingen av våra föräldrar nappade på det. De ansåg att de inte hade tid och de ville hellre göra det hemma i lugn och ro,
- vi fick maila flertalet gånger och påminna föräldrar om att svara på studien,
- vi fick ingen feedback av föräldrarna angående studien så det var ingen som nämnde något om hur de upplevde hjälpen med översättning,
- bildspelen användes inte,
- förskollärare saknar information om projektet och tidsramen var för snäv.

Svaren visar flera olika typer av insatser i kommunerna/förskolorna. En aspekt att uppmärksamma är att det inte finns rutiner i förskolan för att kontakta föräldrar via e-post (som skulle underlätta när man ska skicka ut en länk till en webb-enkät). En annan aspekt att uppmärksamma är få kommentarer om översättningarna av enkäten och det inspelade bildspelet (på flera språk) av varför barns välmående och lärande är viktigt att belysa, som skickats med för att nå varje deltagare. Dessa insatser verkar inte haft någon större betydelse för att öka svarsfrekvensen. En fråga som väcks är huruvida, trots insatserna, kunskaper i svenska är avgörande för valet att svara på en enkät.

RESULTATREDOVISNING

Föräldrar

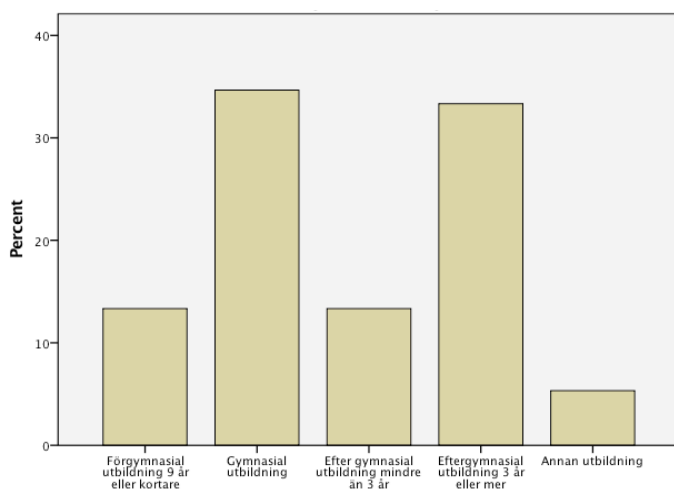
Föräldrar till 79 barn har svarat på enkäten. De flesta av föräldrarna (68 %) har barn i åldrarna fyra och fem. De flesta av barnen har gått i förskolan mellan ett och tre år. Föräldrarnas modersmål utöver svenska är arabiska, somaliska, albanska, spanska, polska, engelska, bosniska, finska och tjetjenska.

Föräldrarnas sysselsättning

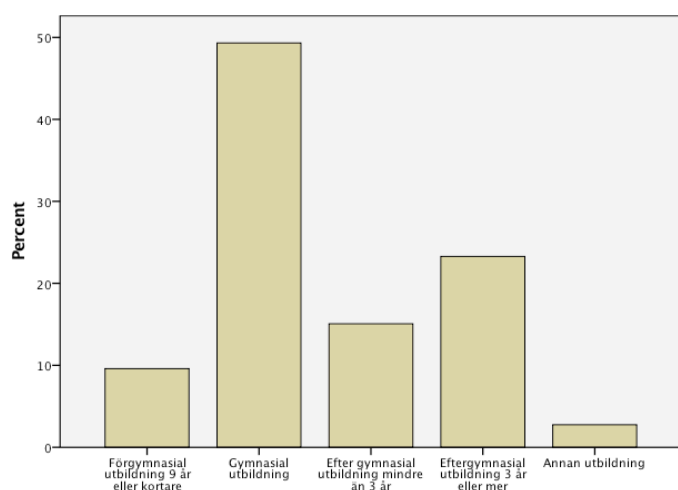
Kvinnornas (mammornas) utbildningsnivå fördelas relativt jämnt mellan förgymnasial och gymnasial utbildning (48 %) respektive eftergymnasial utbildning (47 %). För männen (papporna) är gymnasial utbildning tydligt vanligast (49 %). Däremot är siffrorna för förgymnasial (10 %) och eftergymnasial utbildning längre (38 %) för männen än kvinnorna. Med andra ord förefaller det som att kvinnornas utbildningsnivå är högre än männens.

När det gäller nuvarande sysselsättning finns det inga större skillnader mellan kvinnorna och männen då de flesta arbetar. Andelen arbetssökande är mycket liten. Föräldrarna trivs i sin sysselsättning i hög grad. Av kvinnorna anger 9 % och männen 8 % vara oroliga för framtiden.

Tabell 2: Mammans högsta utbildningsnivå

Tabell 3: Pappans högsta utbildningsnivå

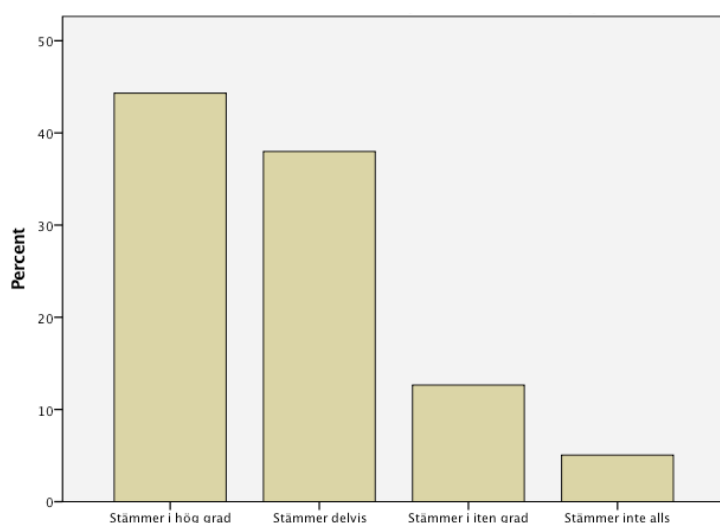
Barnens vardag i hemmet

I enkäten finns frågor kring läsaktiviteter i hemmet. Ett stort antal föräldrar läser och/eller berättar sagor för sitt barn dagligen. Samtidigt visar svaren att 18 % av föräldrarna inte göra det. Det handlar då om ca var femte/sjätte barn. Vad svaren inte belyser är om läsaktiviteter förekommer några gånger i veckan hos *samtliga* barn. Detta resultat är intressant i relation till hur ofta läsaktiviteter förekommer i förskolan vilket diskuteras senare i denna rapport. Att just läsa och kommunicera om text i hemmet har i studier visat sig vara en markör för barns väg in i skriftspråket eller brist på detsamma, varför just läsande bör uppmärksammas (Brice Heath, 1983).

I enkäten kartläggs barns fysiska utrymme för egna aktiviteter i hemmet genom att fråga om barnet har ett eget rum alternativt en plats för sina leksaker. Detta anges stämma i hög grad enligt de flesta föräldrar (84 %) medan 5 % svarar att påståendet inte alls stämmer.

Huruvida barnen har kompisar hemma hos sig regelbundet eller inte varierar mellan 37 % (stämmer delvis) och 18 % (stämmer inte alls). Liknande resultat visas på frågan om barnen regelbundet leker hos kompisar. Man kan också vända på detta och säga att närmare 43 % av barnen inte leker hos kompisar regelbundet.

Tabell 4: Läsning i hemmet

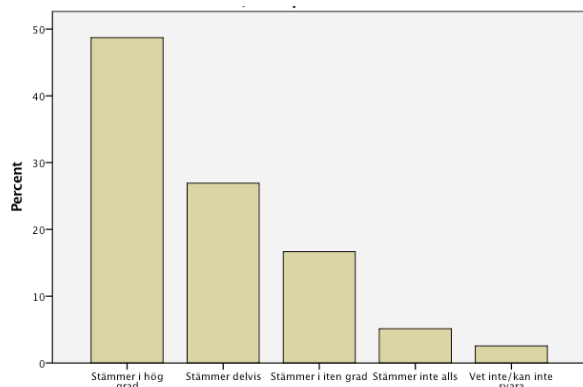

Tillgång till och användning av digital teknologi

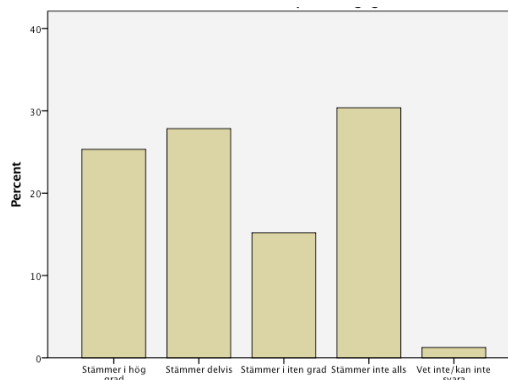
För det första har vi undersökt barnens tillgång till någon typ av digital teknologi så som dator, mobiltelefon, datorplatta i hemmet. Hälften av föräldrarna anger att detta stämmer i hög grad och ytterligare närmare 27 % att det delvis stämmer. Sammantaget har 76 % av barnen tillgång till digital teknologi i sin fritid medan 5 % av barnen inte alls har det.

För det andra har vi undersökt hur digital teknologi används av barnen i hemmet. Var fjärde barn använder en datorplatta dagligen. Hälften av barnen (54 %) använder digital teknologi tillsammans med andra barn som syskon och vänner, och hälften (51 %) tillsammans med föräldrar. Digital teknologi (t.ex. Skype) används till att hålla kontakt med vänner och släktingar av 10 % av barnen. Majoriteten av föräldrarna (73 %) bedömer barnens användning av digital teknologi som lärorikt. Svaren antyder att den digitala tekniken på kort tid blivit en del av barnens vardag i hemmet.

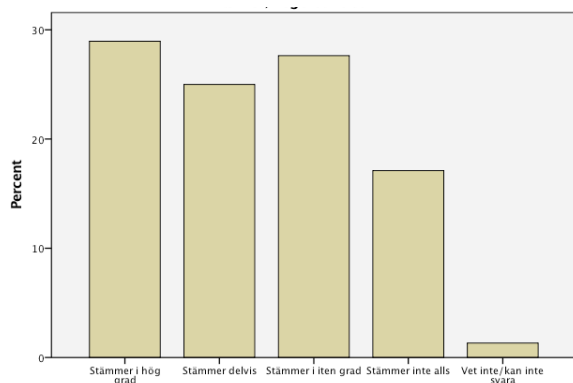
Tabell 5. Barnet har tillgång till någon typ av digital teknologi dagligen som dator, mobiltelefon, datorplatta eller liknande

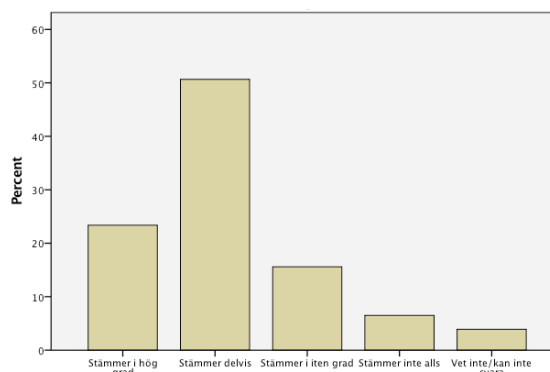
Tabell 6. Barnet använder en datorplatta dagligen

Tabell 7. Barnet använder digital teknologi tillsammans med andra barn (syskon, vänner) regelbundet

Tabell 8. Jag anser att barnet lär sig nya saker genom användning av digital teknologi

Barnens vistelse i förskolan

När det gäller vistelsetid i förskolan är både den reella tiden och idealet 21-30 timmar i veckan. Endast en tredjedel av barnen vistas i förskolan över 30 timmar i veckan. Detta är anmärkningsvärt mot bakgrund av en 40-timmars arbetsvecka om man arbetar på heltid.

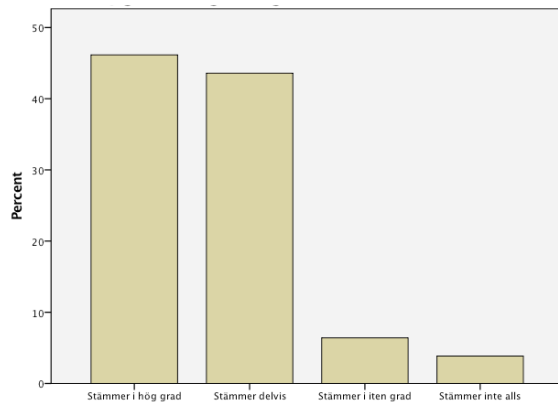
Föräldrarna anger sig vara mycket nöjda med introduktionen till förskolan (så som inskolningen) och deras relation till personalen. En stor del av föräldrarna upplever att de blir lyssnade på under mer formella möten som utvecklingssamtal och föräldramöte, och att de har lätt att kommunicera med personalen. Hälften av föräldrarna (46 %) känner sig i hög grad delaktiga i verksamheten. Var femte förälder (21 %) önskar få delta med i verksamheten. Möjligheter till samverkan förskola-hem är 73 % av

föräldrarna mycket nöjda med. Här kan man lyfta frågan om vad föräldrarna lägger för innebörd i delaktighet (46 %) och samverkan (73 %) som förklarar den 27 % skillnaden som svaren ger uttryck för.

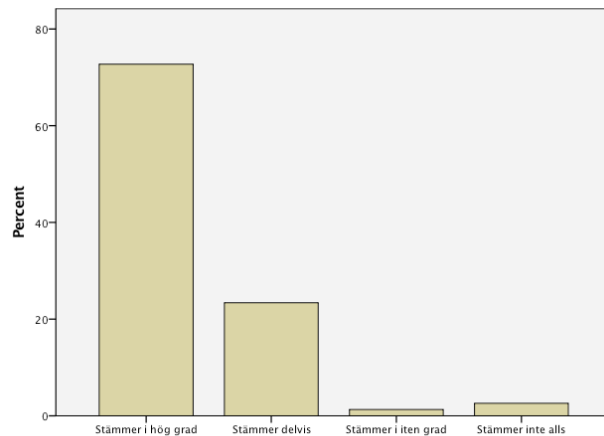
En internationell forskningsstudie visar att dialog mellan förskolepersonal och föräldrar är en form av kommunikation som saknas och som har betydelse, inte minst för föräldrar med invandrabakgrund (Tobin, Arzubaiaga & Adair, 2013; Mushi, 2002). Vidare visar studien att speciellt föräldrar med invandrabakgrund inte blir lyssnade på inom förskoleverksamhet. Studier visar också brister i kunskaper hos förskolepersonal och förskolechefer gällande professionalitet för att arbeta med familjer med invandrabakgrund. Dessa brister refererar bland annat till kunskap om andraspråksutveckling. Dessa resultat har likheter med en norsk studie där väldigt få kommuner rapporterade om en verksamhet som speglade minoritetsspråklig eller kulturellt innehåll men lärarna i förskolan var medvetna om att de behövde mera kunskap om dessa frågor (Andersen et al, 2011).

Arbete för social och kulturell hållbarhet har genomförts i syfte att förstå lärandemöjligheter som aktualiseras i svenska förskolesammanhang (Kultti & Pramling Samuelsson, 2016). Resultatet från denna studie ligger i linje med studien av Tobin et al. (2013) när det gäller kommunikation mellan förskolepersonal och föräldrar med annat modersmål än svenska, vid inskolning. Föräldrarna förväntas 'aktivt' delta i inskolningsprocessen. Mycket av samverkan som då initieras sker genom kommunikationen i form av information. Kommunikationen som öppnas upp för bygger till stor del på förskolepersonalens erfarenheter av liknande situationer de tidigare varit med vid inskolning. Å ena sidan visar studien hur förskolepersonalen tar ansvar för samverkan. Å andra sidan minskar denna typ av kommunikation föräldrars möjligheter till delaktighet jämfört med mer dialogiska möten mellan personal och föräldrar där föräldrarna är nya deltagare i förskolemiljön. Vandenbroeck (2007) har också visat hur förskolepersonal framstår som 'ägare' av förskolan och på förskolan som en mötesplats genom att bland annat exkludera föräldrars åsikter om sina barn.

Tabell 9: Jag känner mig delaktighet i förskolans verksamhet

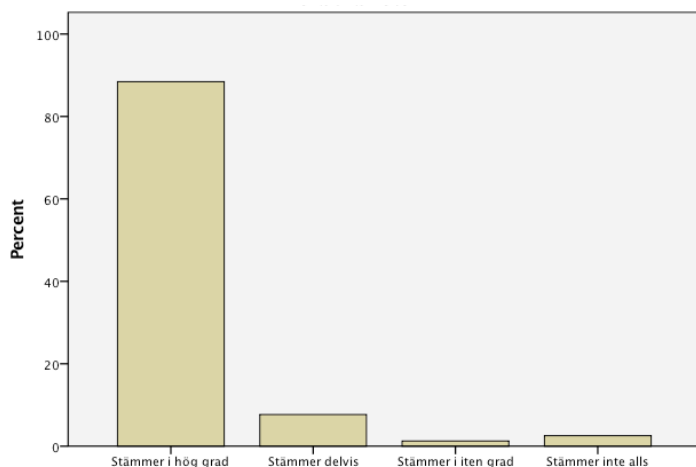
Tabell 10: Jag är nöjd med mina möjligheter till samverkan med förskolan

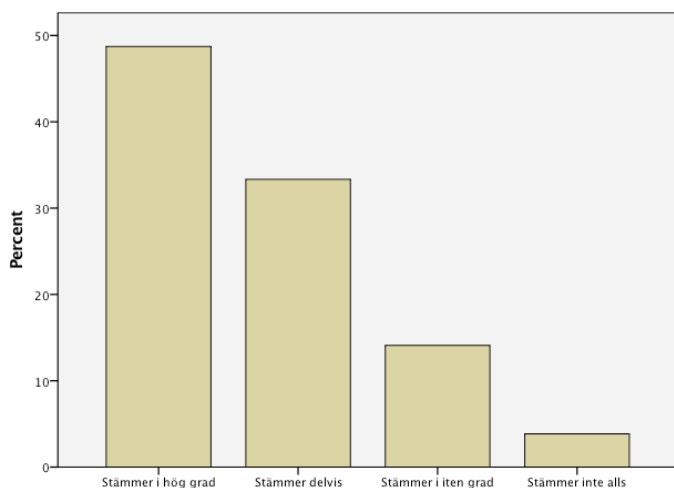
Med intresse för samtliga föräldrar blir även resultatet att några föräldrar (6 %) inte kommunicerar regelbundet med föräldrar till barnen i gruppen, och 18 % anger att de inte har lätt att tala med föräldrarna till andra barn. Likaså är 15 % av föräldrarna inte nöjda med sin relation till de andra föräldrarna i gruppen.

Majoriteten av föräldrarna (53 %) är nöjda med gruppstorleken medan endast ett fåtal föräldrar (4 %) inte är det. Detta är intressant med tanke på den pågående diskussion som varit i Sverige de senaste åren om att barngrupperna är för stora (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2016). Studien visar att förskollärare önskar färre barn i grupperna. Påtryckningarna har varit så stora de senaste åren att Skolverket nu kommit med riktlinjer på färre barn i grupperna (Skolverket, 2016, 12 februari).

Tabell 11. Förskolläraren lyssnar på mig när jag är på utvecklingssamtal och föräldramöte

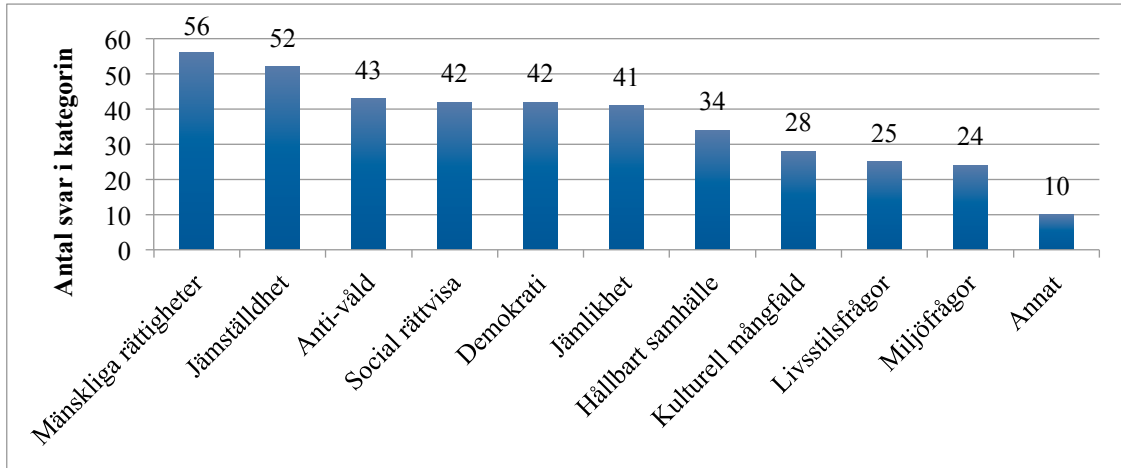
Tabell 12. Jag har lätt att tala med föräldrar till andra barn i gruppen

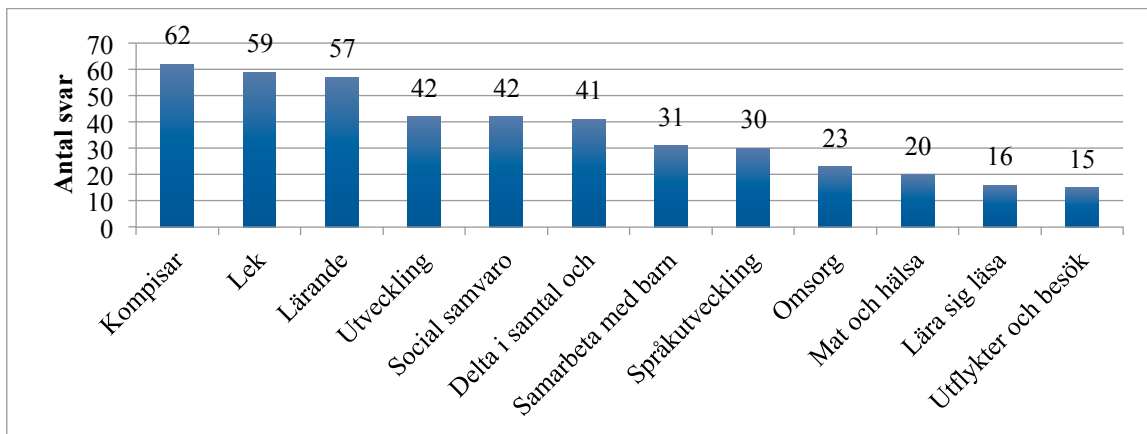
När det gäller aspekter av social och kulturell hållbarhet är mänskliga rättigheter, jämställdhet, anti-våld, social rättvisa, demokrati och jämlikhet de vanligast förekommande innehåll som barn anses behöva lära sig om i förskolan. Däremot anses livsstilsfrågor och miljöfrågor vara de minst viktiga innehåll i sammanhanget. Kompisar, lek och lärande är de tre viktigaste aspekterna för barnen i förskolan enligt föräldrarna. Däremot prioriteras inte omsorg, mat och hälsa, lära sig läsa samt utflykter och besök. Här kan vi se skillnad mot tidigare resultat (Sheridan m fl., 2009) där aspekter relaterade till sociala mål/kompetenser ansetts vara viktigare än aspekter av lärande

och utveckling. Denna uppdelning mellan det sociala och det kunskapande innehållet i förskolan är inte lika tydlig i resultaten i denna studie.

Tabell 13: Vad barn enligt föräldrarna ska lära sig i förskolan

Tabell 14: Vad föräldrarna tycker är viktigt när barnet är i förskolan

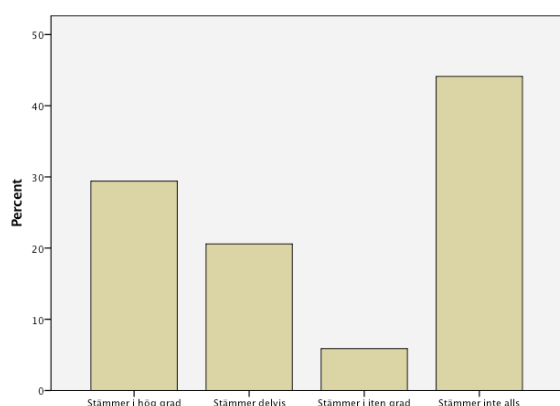

Flerspråkighet

Det sista temaområdet i enkäten handlar om flerspråkighet och avser de föräldrar som berörs av frågan, så som familjer med fler än ett kommunikationsspråk i hemmet. Denna del har besvarats av 43 % av föräldrarna, vilket motsvarar 34 föräldrar (av totalt 79). Det är i princip omöjligt att ange ett antal föräldrar (/barn) med annat modersmål än svenska (se tabell 1) men 43 % antyder att enkäten förmått fånga en relativt god variation i erfarenheter och kunskaper i språk.

I cirka hälften av hemmen (dvs. av de 34) används ett (eller eventuell fler) språk i den dagliga kommunikationen, både av barnet och (minst) en förälder. I den andra hälften är inte användning av språk andra än svenska lika regelbundet. En tredjedel av barnen använder andra språk genom digital teknologi så som olika applikationer eller Skype.

Tabell 15: Barns användande av annat språk än svenska

Hälften av föräldrarna anser att ett välutvecklat modersmål annat än svenska är viktigt för barnet just nu medan andra hälften inte tycker det. Något fler (68 %) anser däremot att ett välutvecklat modersmål annat än svenska är viktigt för barnet i framtiden. I studien om samverkan och inskolning vi tidigare refererat till (Kultti & Pramling Samuelsson, 2016) framstod detta som en fråga där föräldrars uppfattning och forskning skiljer sig åt. Föräldrarna till de unga barn som blev inskolade i förskolan gav uttryck för att lära sig svenska i förskolan stod i motsats till att samtidigt ha modersmålsstöd. Modersmålsstöd önskades när barnen blivit äldre och lärt sig svenska. Detta motsäger vad forskningen visat under många decennier (Kultti & Pramling, i tryck), det vill säga vikten att behålla modersmålet annat än majoritetsspråket men också vikten att använda sig av båda språken som verktyg för lärande från tidig ålder. Därmed är det av högsta vikt med förskolepersonal med kunskap i lärande av och på flera språk, och som uppmuntrar till flerspråkighet.

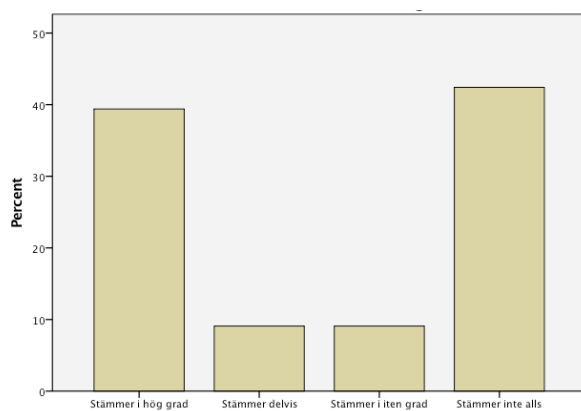
Hälften av barnen³ har någon typ av modersmålsstöd i förskolan och goda möjligheter att använda sitt modersmål i förskolan enligt respondenterna. Resultatet innebär likväl

³ Observera att antalet barn som detta syftar på är relativt lågt (jfr med antal flerspråkiga barn i förskolan).

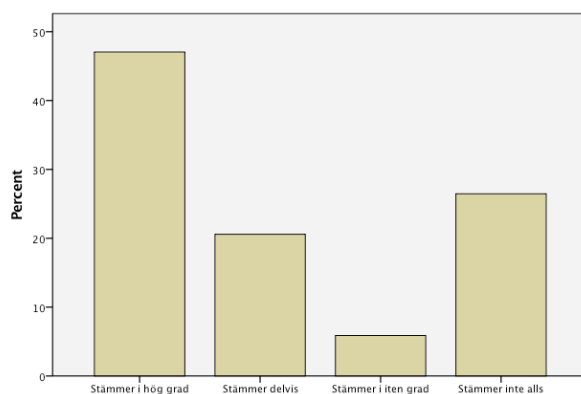
att hälften av barnen inte har det. Ytterligare ett intressant resultat är att det finns personal på hälften av avdelningen som behärskar barnens modersmål.

En tredjedel av de flerspråkiga barnen har goda eller relativt goda möjligheter att utveckla modersmål och svenska utanför förskola (34 %) och i förskolan (32 %). Men svaren visar också att det finns barn som inte anses ha goda möjligheter att utveckla modersmålet eller svenska varken i förskolan eller utanför förskolan. Detta är problematiskt utifrån strävan efter hållbara möjligheter för lärande och språkande, det vill säga över generationer.

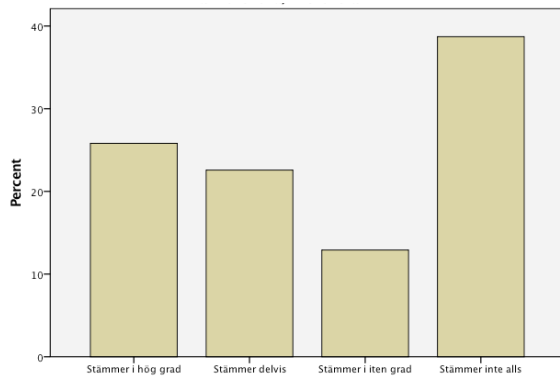
Tabell 16: Viktigt med att behärska mer än svenska

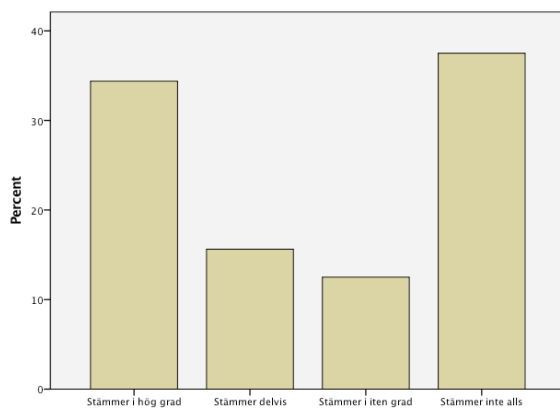
Tabell 17: Språk viktigt för framtiden

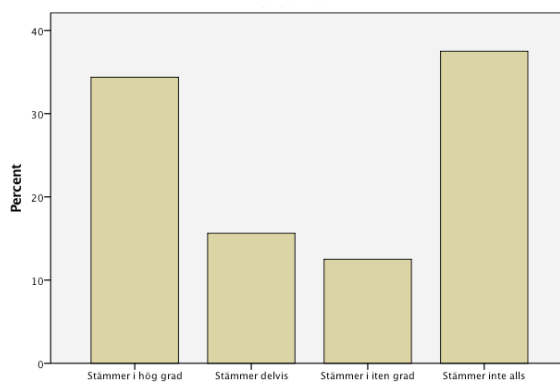
Tabell 18: Barnet har goda möjligheter att använda sitt modersmål i förskolan

Tabell 19: Barnet har modersmålsstöd

Tabell 20: Det finns personal på barnets avdelning som behärska barnets modersmål

Barn

Med hjälp av sin lärare besvarade 59 femåringar enkäten. Den generella bilden är att alla barn menar att de har kompisar att leka med i förskolan, vilket framkommer när de pratar om vad de gör i förskolan. Det praktiskt taget alla barn också säger är att de brukar läsa böcker i förskolan, vilket är intressant i relation till studien av Williams m.fl. (2016) om stora barngrupper, eftersom många av lärarna där säger att de väljer bort att läsa böcker om det är för många barn, eller om barnens är i många olika åldrar. Med åldersblandade grupper blir det svårt för lärarna att hitta litteratur som fånga alla. En annan traditionell och typisk aktivitet i förskolan är att man sjunger sånger, vilket också de flesta barnen säger att man gör. Dock svarade åtta barn nej på denna fråga. Något som inte hör till traditionen i förskolan, utan är relativt nytt är datorer eller datorplattor. Detta verkar ha blivit en självklarhet i förskolans praktik eftersom endast ett barn säger att de inte har tillgång till detta. Detta kan ju betyda att det barnet uppfattat det som att han/hon inte får använda den alltid, eftersom andra barn i samma förskola menar att de har det.

Roligt på förskolan

Som i alla andra studier där barn tillfrågas så är det leken som framstår som förskolans viktigaste funktion för barnen. De olika saker som barnen räknar upp är både att få vara på vissa *rum eller miljöer* och leka, som exempelvis i lekhallen, dockvrån eller byggrummet. Andra barn lyfter fram speciella *leksaker*, så som; flygplan, lego, barbie, motorcyklar, magneter, dinosaurier.

Vissa *aktiviteter* lyfts upp som roliga, som exempelvis att bygga med lego eller klossar eller att spela olika typer av spel så som Memory. Andra aktiviteter som barnen nämner är pysselaktiviteter som: att måla med färg eller kritor, vara i ateljén, sy, och klippa i tidningar. Att läsa böcker och jobba med datorplatta nämns också som aktiviteter.

Det som verkar vara det vanligaste som barn tar upp som exempel på vad som är roligt är dock att få vara aktiv med hela kroppen och gärna *utomhus*. Exempel de nämner är: att vara på gården, att röra på sig: gympa, gå ut och gå, leka kurragömma, klättra i träd, hoppa på mattan, gunga, dansa.

Tråkigt på förskolan

Här tar barn upp kontrasten till att vara ute och röra sig; de säger att det är tråkigt att *sitta stilla* och genomföra olika aktiviteter. Aktiviteter som de nämner är att lyssna på saga, sitta hela tiden och skriva, att måla, bygga med Duplo och kaplastavar, överhuvudtaget aktiviteter där de behöver sitta stilla. Men det är heller inte roligt att vara ute när det är kallt för då finns det inget att göra utomhus menar någon.

Det som dock flest barn tar upp som tråkigt är *bråk* av olika slag. Allt som allt 12 barn identifierade bråk, som att någon retas som det mest tråkiga. Det kan vara att någon blir arg, att någon kastar saker. Men det kan också handla om att "någon skriker, säger fula saker till en, då blir man ledsen", att någon knuffar eller puttar, men också att man blir utesluten – inte får vara med i en lek som man gärna vill. Här nämns också att det är pojkarna som bråkar.

Roligt att göra tillsammans med lärarna

Om man ska göra något med lärarna, så vill man gärna pyssla, läsa en bok eller spela något spel (de nämner Maskspelet och Muminspelet). Men någon tycker också att samlingen är rolig och att få gå i en 'verksamheten för de äldsta'. Det betyder att man blir störst i gruppen, och snart ska börja skolan.

Barn tar också upp att det tycker det är roligt när vuxna är med i leken. Det kan till exempel handla om att jaga eller leka kurragömma. Detta är ju en pågående debatt, huruvida vuxna ska delta i barns lek eller inte, men oftast tycker barn det är väldigt roligt att vuxna är med på samma villkor som barnen. Men det finns också barn som säger att det inte är roligt med de vuxna, utan att det är roligast att vara med andra barn.

Barnen nämner också att det är roligt att gå till skogen med de vuxna eller att kramas och gosa eller bara ha mysigt med dem. Ett barn säger "Att säga hej då är roligt när jag ska gå hem".

Vad barn lär sig i förskolan

Det barn nämner att de lär sig i förskolan är både aktiviteter, kunskap och beteende. Beteenden relateras till att äta mat eller att inte kissa ner sig. Uppförande tas upp av en del barn, som att lyssna på vad fröknarna säger, att inte bråk, "lära mig att vara snäll",

som någon uttrycker det, eller att göra allt själv, eller stå stilla. Detta med stillasittande kommer också tillbaka här. Någon uttrycker det som att lära sig "måla tålamodsteckningar".

Aktiviteter kan vara fysiska som att hjula. Men det kan också vara matematik, teknik, och naturvetenskap, som att räkna eller "att ha matteprov" som någon säger. Någon nämner att man lär sig "om klart och grumligt vatten", eller "att springa omkring som vattenmolekyler och krocka med varandra". Men det kan också handla om att konstruera, bygga med lego och bygga hus. Men det handlar också om språk och kommunikation, att läsa och att skriva. Ett barn säger: "Lotta skriver en lapp och jag skriver efter". Att skriva bokstäver, är också något barn menar att de lär sig, eller att lära sig ett speciellt språk som svenska eller somaliska, eller att sjunga julsånger. Något barn påpekar också att han/hon lär sig "att göra saker som jag inte tycker att är roligt". Men det finns också barn som inte vet eller säger att de lär sig nästan ingenting.

Barnens vardag i förskolan

Genom att analysera barns svar, i första hand med avseende på vad de tycker är roligt, tråkigt eller vad de lär sig i förskolan, kan man konstatera att barns lek och att få röra sig är det som de flesta uppskattar mest; och det som de tycker mest illa om är när det är bråk eller de blir föremål för uteslutning. I en norsk undersökning har barn, föräldrar och förskolepersonal intervjuats om barns trivsel i förskolan. De alla flesta trivs bra i förskolan, men föräldrar och personal övervärderar i viss mån barns trivsel. Det visar sig att ca 10 % av barnen inte trivs så bra som de vuxna tror, och en del barn känner sig kränkta av andra barn, vilket ju syns också här att de reagerar på att det är bråk och uteslutning (Bratterud, Sandeseter & Seland, 2012). Även om det endast är 10 % så är detta bekymmersamt eftersom ett av de viktigaste målen i förskolan är att barn ska trivas och ha roligt. Det är med andra ord viktigt för förskolans personal att lägga märke till vilka dessa barn är och aktivt bidra till att den strukturen förändras i gruppen.

Det som också framstår som intressant är att faktiskt många barn kan sätta ord på olika saker som de lär sig i förskolan. Såväl hur man ska uppföra sig som kunskaper. När det gäller kunskaper så pekas alla de i den reviderade läroplanens förstärkta områden ut: matematik, språk och kommunikation, samt naturvetenskap och teknik (Skolverket,

2010). Detta är intressant med tanke på att barn i tidigare studier ofta inte sagt att de lär sig något i förskolan (Johansson & Pramling Samuelsson, 2006), men däremot i skolan. Så frågan är om tiden har förändrats med den reviderade läroplanen och skollagen (SFS 2010:8000), på så sätt man faktiskt idag talar mer om det man gör i form av att barn lär sig olika saker – och i så fall verkat det speciellt som om man gör det i relation till de innehållsområden som förstärkts.

Det framträder också som att barn gillar att vara utomhus, förutom när det är kallt. Dels så kan de ju röra sig på ett annat sätt än inomhus, men också att de får en annan frihet och utrymme själva.

Förskollärare

Sammanlagt 46 förskollärare har svarat på enkäten. Nästan alla (89 %) har barn med annat modersmål än svenska på avdelningen. Majoriteten av lärarna (89 %) har kunskaper i flera språk. Många av dessa (81 %) använder sina språkkunskaper i verksamheten. Trots detta anser 43 % av förskollärarna att deras språkkunskaper inte tas vara på i förskolan.

Förskollärarna är nöjda med deras relation till föräldrarna. Skapa relationer/nätverk mellan föräldrar, något som Tobin et al. (2013) visar som viktigt för invandrarföräldrars delaktighet i förskolan, verkar emellertid inte vara en del av deras arbete. Byte av personal inom arbetslaget verkar vara relativt frekvent (76 %) och barn skolas in under hela året i de flesta verksamheterna. Rutinerna för vikarier är lärarna minst nöjda med.

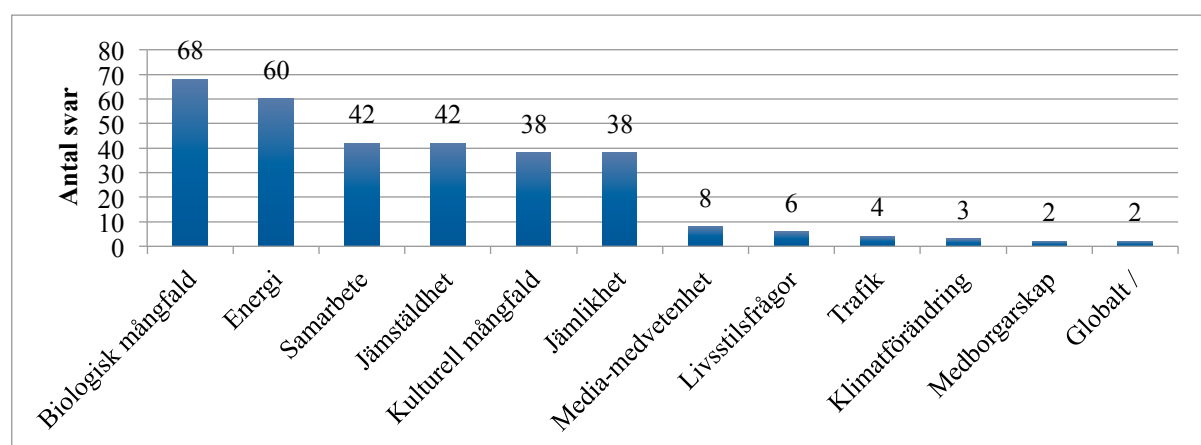
Hållbarhetsfrågor

När det gäller hållbarhetsfrågor, anger 69 % av respondenterna att de delvis har relevanta kunskaper för det arbetet. Endast 4 % instämmer med påståendet i liten grad och ingen tar helt avstånd. Två tredjedelar har deltagit i någon typ av utbildning i detta tema och många menar att dialog kring hållbarhetsfrågor förs kontinuerligt i arbetslaget. Det största hindret uttrycks vara lärares brist på formell utbildning även om många av lärarna också anger att det finns andra anledningar utöver vad som föreslås i enkäten. Detta svar kan förstås mot bakgrund av att hållbarhetsfrågor inte har ingått i förskollärarytbildningen i någon nämnvärd omfattning för de flesta som utbildats fram

tills helt nyligen. I den jämförande studien av Park och Pramling Samuelsson (manus) angav förskollärarna i Korea att de inte hade tillräcklig kunskap, medan de svenska uppgav att de saknade läromedel. Att påstå att det saknas läromedel kan ses som ett uttryck för att man inte vet hur man ska ta sig an hållbarhetsfrågor med små barn.

Innehåll som anses vara mest relevanta att arbeta med enligt respondenterna är biologisk mångfald, energi, samarbete, jämställdhet, kulturell mångfald och jämlikhet. Däremot är bland annat klimatförändringar, medborgarskap och globala frågor minst aktuella i den egna barngruppen. Frågan är hur man tänker om medborgarskap, vilket ju till stor del just är en social aspekt.

Tabell 21: Mest/minst relevanta innehåll att arbeta med i den egna barngruppen

Social och kulturell hållbarhet

Enkäten innefattar specifika påståenden kring social och kulturell hållbarhet – både vad gäller ambitioner och vad som görs i praktiken. Strategier för social jämlikhet anses vara en del av det dagliga arbetet för de flesta lärare (instämmer helt eller delvis). Förskollärarna arbetar i stor utsträckning för att skapa möjligheter för barn att uppnå god hälsa. Däremot anger lärarna att de delvis uppmärksammar fördelning av sociala, kulturella och ekonomiska resurser i och för verksamheten. Dessa svar antyder en uttalad ambition men däremot inte vad som görs.

Majoriteten av barnen har tillgång till böcker och en tredjedel av barnen deltar dagligen i läsaktiviteter med lärare. Samtidigt visar svaren att en tredjedel av barnen inte deltar i läsaktiviteter med lärare eller i en mindre grupp (se sammanfattning).

Hälften av barnen har tillgång till datorplattor/datorer i förskolan och antalet ökar till 93 % om man inkluderar barn som 'delvis' har det. När det gäller *samtliga* barns regelbundna användning av datorplattor, är svaren jämnt fördelade mellan antalet förskolor det sker i och antalet förskolor det inte sker i. Av respondenterna anser 41 % att datorplattor används för skapande av likvärdiga lärandemöjligheter jämfört med 59 % som tar avstånd från det påståendet.

Antalet timmar vid arbetslöshet eller föräldraledighet (15h/veckan) är majoriteten av lärarna mycket nöjda med. Hälften är nöjd med organisering av modersmålsstöd (56 %) och nästan lika stort antal uttrycker missnöje (44 %). Däremot är 81 % nöjda med rutiner kring mottagande av nyanlända barn. Möjligheter till användning av tolk vid behov anses vara goda. Utflykter och besök anses vara viktiga för barnens lärande (93 % instämmer helt eller delvis). Däremot är det få verksamheter som har någon typ av samverkansprojekt med någon annan förskola.

Förskolechefer

Nio förskolechefer har svarat på enkäten (sju kvinnor och två män). De har mellan två och tjugo års erfarenhet av yrket. Åtta av respondenterna har svenska som modersmål.

Respondenterna uttrycker att de är nöjda med sociala relationer, både med personalen, inom arbetslagen, mellan personal och föräldrar. Detta är intressant i relation till att 164 av 793 klagomål i Göteborgs stad, med fokus på förskolan gällde just att föräldrar upplevde att förskolans personal och förvaltningspersonal hade varit otrevliga (GP, 14 januari, 2016).

Hälften av respondenterna anger att personalbyten är förekommande medan hälften anger att dessa sker mer sällan. Detta verkar vara samma problem som i storstaden, där ett av de vanligaste klagomålen från föräldrar på förskolan i Göteborg är omsättningen av personal och vikarier (GP, se ovan). De flesta är nöjda med möjligheter till kompetensutveckling för personalen.

Hållbarhetsfrågor

Majoriteten av respondenterna anser sig ha relevant kunskap för att arbeta med hållbarhetsfrågor och de har deltagit i någon form av utbildning kring dessa. Mänskliga rättigheter, jämlikhet och arbete för hållbart samhälle är de flesta överens om som viktigt inom uppdraget. Frågor som berör trafik, energi och klimatförändringar anges som mindre viktigt av de alternativ som gavs i enkäten. Vuxnas brist på förståelse anger flest respondenter som det främsta hindret för arbete med hållbarhetsfrågor i förskolan (se sammanfattning). Lika många respondenter svara att det finns andra skäl för detta än svarsalternativen omfattar. Däremot är det ingen som anger brist på läromedel eller lärares formella utbildning som det största hindret.

Social och kulturell hållbarhet

Respondenterna ger uttryck för att de arbetar för att kompensera för orättfärdiga skillnader i barns livsvillkor, skapa möjligheter för att uppnå god hälsa, uppmärksammar fördelning av sociala, kulturella och ekonomiska resurser i och för förskoleverksamhet. Lärande för social hållbarhet ingår till stor del i det dagliga arbetet. Däremot uttrycker en större del av respondenterna inte nöjda med antalet timmar barn får vistas i förskolan vid arbetslöshet/föräldraledighet, mottagande av nyanlända barn eller modersmålsstöd som erbjuds i kommunen. Begränsad vistelsetid (max 15 h/veckan) för några barn anses leda till segregering av verksamhet i likhet med området förskolan ligger. Några upplever att förskoleverksamheterna inom deras arbetsområde inte (alternativt inte till viss del) erbjuder likvärdig barnomsorg (se sammanfattning).

Beslutsfattare

De personer i kommunerna som har ansvar för förskolefrågor i kommunerna har arbetat med denna typ av uppdrag mellan ett och femton år. Samtliga personer har svenska som modersmål.

Hållbarhetsfrågor

De ansvariga personerna anser sig ha delvis relevant kunskap för att arbeta med hållbarhetsfrågor. En av respondenterna initierar kontinuerligt dialog om att arbeta

med hållbarhetsfrågor i förskoleverksamheten medan en respondent tar helt avstånd från detta påstående.

När det gäller vad respondenterna avser som det viktigaste innehållet i uppdraget för att utveckla ett hållbart samhälle svarar samtliga följande: mänskliga rättigheter, kulturell mångfald, mat och hälsa samt jämställdhet. Däremot är det ingen som väljer något av följande svarsalternativ: trafik, biologisk mångfald, ekonomisk rättvisa eller annat. Att man i Sverige i första hand väljer de sociala aspekterna av hållbarhet visar sig också i en jämförande studie mellan Korea och Sverige (Park & Pramling Samuelson, manus).

Social och kulturell hållbarhet

Påståenden kring arbete för social och kulturell hållbarhet för förskolebarn som respondenterna instämmer med är följande: kompenserar för orättfärdiga skillnader i barns livsvillkor, arbetar för att skapa möjligheter för barnen att uppnå en god hälsa, uppmärksammar fördelning av sociala, kulturella och ekonomiska resurser i och för förskoleverksamhet, samt påverkar resursfördelning till och inom verksamheterna. Respondenterna anser också att kvaliteten i förskolorna i kommunen är hög och verksamheterna erbjuder likvärdig barnomsorg, samt att lärande och social hållbarhet ingår i deras dagliga arbete. Respondenterna är nöjda med mottagande av nyanlända barn, modersmålsstödet som erbjuds i kommunen samt möjlighet att använda tolk i förskoleverksamheten. Det påstående där svaret varierar från instämmer helt till tar helt avstånd är om respondenterna arbetar för att utveckla inom- och utomhusmiljöer.

Barn vars föräldrar är arbetsökande eller föräldralediga får vistas i förskolan 15h/veckan. Det är också 15 h/veckan som anses vara lämpligt i detta sammanhang.

SAMMANFATTNING OCH REFLEKTION

I den avslutande delen av denna rapport utgår vi från de centrala innehåll som undersökts genom flera av de fem enkäterna (t.ex. genom enkätsfrågorna som är samma/lika i sin formulering). Detta lyfter vi genom en presentation och resonemang kring hållbarhetsfrågor samt arbete för social och kulturell hållbarhet (med flera underkategorier) utifrån föräldrar, förskollärare, förskolechef och/eller beslutsfattare. Avsnittet avslutas med förslag till fortsatt forskning och utvecklingsarbete.

Resonemang kring hållbarhetsfrågor

Uppskattning av kunskaper kring arbete med hållbarhetsfrågor i förskolesammanhang skiljer sig något mellan svaren från förskollärare, förskolechefer och beslutsfattare. Respondenterna i samtliga yrkeskategorier anser sig ha relevanta kunskaper i fråga. Majoriteten av cheferna och två tredjedelar av förskollärarna har deltagit i någon typ av formell utbildning kring ämnet. Det största hindret för arbetet i förskolan anges enligt lärare vara *brist på formell utbildning*. Detta tas inte upp som hinder av cheferna. Däremot anser cheferna att det största hindret är *vuxnas brist på förståelse*. Både lärarna och cheferna menar också att det finns ett annat hinder, men då det inte är specificerat vet vi inte om svaret uttrycker att man kan peka ut andra hinder eller att man tar avstånd från svarsalternativen. Det kan ju till exempel vara att man tycker att man inte ska arbeta med små barn omkring dessa frågor, något som framkommit i tidigare studier (Björneloo, 2007).

När det gäller relevanta innehåll kring hållbarhetsfrågor att arbeta med i förskolan benämns *jämställdhet* av lärarna och beslutsfattarna, och *jämlikhet* av cheferna. *Kulturell mångfald* benämns av lärare och beslutsfattare, och *mänskliga rättigheter* av chefer och beslutsfattare. *Mänskliga rättigheter* och *jämställdhet* toppar föräldrarnas svar. *Klimatförändringar* anses däremot vara mindre relevant att arbeta med enligt lärarna och cheferna. *Trafik* är ett annat sådant innehåll enligt cheferna och beslutsfattare betraktar som mindre relevant. *Miljöfrågor* benämns som mindre relevant av föräldrarna.

Resonemang kring arbete för social och kulturell hållbarhet

Resultatet visar att de barn som berörs av denna studie vistas i förskolan i genomsnitt 21-30 timmar i veckan. Detta är anmärkningsvärt mot bakgrund av en 40-timmars arbetsvecka om man arbetar heltid, och antyder att ett större antal av föräldrarna inte arbetar heltid.

När det gäller läsning och böcker deltar många av barnen regelbundet i läsaktiviteter/berättande både i hemmet och förskolan. Men enkätsvaren visar också att en tredjedel av barnen inte skapar denna typ av erfarenheter tillsammans med lärare i en mindre grupp. Närmare var femte barn hör inte heller sagor/berättelser dagligen hemma. Med andra ord kan det finnas barn som inte deltar i någon typ av läsaktiviteter regelbundet varken i förskolan eller hemmet. Dessa barn kan betraktas som varande i riskzonen för framtida lärande! Norska regeringens dokument om visioner för framtidens förskola (Meld. St. 19. 2015-2016) pekar ut just barns lärande av norska som andraspråk som en av deras största utmaningar för framtiden. Därför gör de också språk till en överordnad utmaning för hela förskolans verksamhet.

Barnen i samtliga kommuner erbjuds förskola 15h/veckan när föräldrarna är arbetssökande eller föräldralediga, vilket motsvarar minimum tiden i sammanhanget utifrån skollagen. Majoriteten av förskollärarna är nöjda med denna tid, likaså anser beslutsfattare att detta antal timmar är det lämpligaste. Däremot är inte en större del av förskolecheferna överens med de övriga om detta. Detta väcker funderingar kring hur man ser på barns tid i förskolan och förskolan som lärandearena. Cheferna kan antas betrakta förskolan som en verksamhet för barn (snarare än endast som kompletterande form av omsorg), något av värde i sig och som viktigt för barns lärande. Detta bedömer vi som mycket viktigt att diskutera vidare.

Ytterligare en intressant skillnad som studien visar berör organisering av modersmålsstöd och mottagande av nyanlända barn. Förskollärarna och beslutsfattare är nöjda med både organisering av modersmålsstöd och mottagande av nyanlända barn. Förskolecheferna däremot uttrycker missnöje just med dessa aspekter. Även denna skillnad är viktig att analysera vidare och reflektera över i de medverkande

kommunerna då det är avgörande för skapande av jämlika villkor för lärande och social och kulturell hållbarhet.

Taget samman, i svaren från chefsgruppen ifrågasätts huruvida förskoleverksamheter inom det egna ansvarsområdet kan erbjuda jämlik kvalitet. Föräldraenkäten antyder att samtliga barn inte har goda möjligheter att utveckla sina språk varken i förskolan eller i hemmet. En diskussion om vilka barn som möjligen drabbas av detta inom det egna ansvarsområdet bör också relateras till att antalet timmar i förskolan vid arbetslöshet/föräldraledighet inte höjts i någon av kommunerna.

Möjligheter till lärande av och på flera språk

Andra kommunikationsspråk än svenska är framträdande i enkätsvaren. Ungefär i hälften av hemmen med ett annat kommunikationsspråk används språket/språken i den dagliga kommunikationen, både av barnet och (minst) en förälder. Hälften av barnen har någon typ av modersmålsstöd i förskolan och goda möjligheter att använda sitt modersmål i förskolan. Ett intressant resultat är att det finns personal på hälften av avdelningen som behärskar barnens modersmål. En tredjedel av de flerspråkiga barnen har goda eller relativt goda möjligheter att utveckla modersmål och svenska utanför förskola (34 %) och i förskolan (32 %). Dessa resultat förstärks utifrån förskolläraernas svar. Majoriteten av lärarna är flerspråkiga och har barn med annat modersmål än svenska på avdelningen. Däremot har majoriteten av cheferna och beslutsfattare svenska som modersmål. En norsk studie om mångkulturella frågor i förskolan visade att alla kommuner hade flerspråkiga barn i grupperna men endast 3 % av de pedagogiska ledarna hade specifik kunskap om språklig och kulturell mångfald i förskolan (Andersen et al, 2011). Forskning visar också att förskolebarns erfarenheter av andra kulturer och språk än majoritetsspråket är representerade i utbildningssammanhang har en positiv inverkan på hur de utvecklar identiteter som lärande individer, vilket i sin tur bidrar till deras engagemang i literacy-aktiviteter.

Studiens resultat kring språkanvändning pekar på ytterligare ett viktigt utvecklingsområde både inom kommunen och i forskning. Trots att lärarna anger att de använder sina kunskaper i andra språk än svenska i verksamheten, anser hälften av de berörda lärarna att deras språkkunskaper inte tas vara på. Vad dessa svar antyder är en

distinktion mellan *spontan respektive systematisk användning av språkkunskaper*. Att systematisera användning av språkkunskaper innebär genom planering av aktiviteterna och i syfte att bidra till jämlika lärandevillkor för barn, exempelvis genom tvåspråkiga aktiviteter eller till samverkan genom kommunikation med föräldrar. Detta är intressant mot forskning kring flerspråkighet i förskolan och flerspråkiga barns villkor för deltagande av flera anledningar (Kultti, 2012, 2014a; 2015; Kultti & Pramling, i tryck). Svaren pekar också på en motsats till vad man vanligen lyfter som ett problem i verksamheter med flerspråkiga barn (barn som inte behärskar/har utvecklat svenska) – att lärare inte har kunskaper i barns modersmål annat än svenska.

Barn som har möjlighet att fortsätta utveckla sitt modersmål har nytta av det för lärande av ett andra språk (Cummins, 2000). Något som därmed blir anmärkningsvärt är resultatet att det finns barn som inte anses ha goda möjligheter att utveckla modersmålet eller svenska, varken i förskolan eller utanför förskolan. Även om det inte handlar om ett stort antal barn, är det ändå en indikator för förskolechefer och beslutsfattare att uppmärksamma i relation till vilken kvalitet i verksamheter och jämlika lärandevillkor som verksamheterna och kommunen erbjuder (som också pekats på av cheferna). I denna studie betraktas detta i termer av social och kulturell hållbarhet. Förskolechefer och beslutsfattaresh ansvar för arbete för social och kulturell hållbarhet bör uppmärksammas i större utsträckning både i forskning och praktik (Kultti & Pramling, i tryck).

Lärandemöjligheter genom digital teknologi

Lärandemöjligheter och jämlikhet grundläggs i familjen och i förskolan beroende på dess kvalitet, men kan också idag relateras till tillgång till och användning av digitala teknologier. Två tredjedelar av barnen har tillgång till digital teknologi i sin fritid. Motsvarande siffra i förskolan är 93 %. Var fjärde barn använder en datorplatta dagligen i hemmet. Hälften av barnen använder digital teknologi tillsammans med andra barn, alternativt med föräldrar i hemmet. När det gäller *samtliga* barns regelbundna användning av datorplattor, är svaren jämnt fördelade mellan antalet förskolor det görs i och antalet förskolor det inte sker i.

Det är intressant att majoriteten av föräldrarna (73 %) bedömer barnens användning av digital teknologi som lärorik. Däremot verkar inte användning av digital teknologi för skapande av likvärdiga lärandemöjligheter i förskolan prioriteras: i 59 % av svaren tas helt avstånd från det påståendet. Studien pekar ut detta som ytterligare ett viktigt område att arbeta vidare med i förskolorna/kommunerna, inte minst för barn som växer upp i familjer med små ekonomiska resurser.

Implikationer

I studien har intresse för hemmiljöer och föräldraperspektiv för barns välmående och lärande varit dominerande – ett relativt obeforskat intresse. Förskolan är ytterligare en viktig uppväxtmiljö för majoriteten av barn i Sverige idag. Det är tydligt att enkäterna berör högst relevanta innehåll i dagens samhälle. Dessvärre är antalet svar för lågt för att kunna peka på statistisk signifikans när det gäller flera av innehållen. Därför vore det mycket fördelaktigt att använda sig av enkäterna ytterligare en gång i en större omfattning alternativt i den egna kommunen. Det skulle ge en möjlighet till fördjupad förståelse för innehållen i fokus, bland annat genom att studera samband på ett annat sätt än resultaten presenterade i denna rapport möjliggör.

Denna pilotstudie väcker frågor kring hur man arbetar med barns välmående och lärande i förskolor i Västra Götalandsregionen. Vi menar att **studiens största bidrag är att den tydligt pekar ut viktiga områden att arbeta vidare med**. Områden att undersöka vidare med kan vara gemensamma för flera kommuner alternativt specifika, beroende på karaktären i förskoleverksamheten. Det är framförallt en fråga till förskolechefer och beslutsfattare att ta ställning till genom att relatera studien resultat till det förskolesammanhang som man ansvarar för. Exempelvis kan det handla om att lokalisera de barn som inte läses för varken hemma eller i förskolan, inte har tillgång till digital teknik och/eller goda möjligheter att lära sig sina språk i förskolan. Utifrån forskningsperspektiv är det viktigt att gå vidare genom kvalitativa studier kring välmående i relation till modersmålsstöd, likvärdighet och hållbarhetsfrågor men också relationen digitala teknologier, språkande och språkbakgrund.

Vårt förslag utifrån studien är samverkan kring utvecklingsarbete i några verksamheter alternativt i kommunen, exempelvis genom att forskare utbildar och handleder ett antal utvecklingsledare för att kartlägga, utvärdera och utveckla förskoleverksamheter i sina kommuner utifrån något eller några av de teman studien lyfter. Ytterligare en dimension är att denna process (själva utvecklingsarbetet) studeras av forskare.

Sammantaget, studien pekar på följande utvecklingsområden som skapar avgörande villkor för lärande och språkande (se också Bakgrund), att ta i beaktande i den egna kommunen:

- organisering av modersmålsstöd i förskolan,
- antal timmar barn har möjlighet att vara i förskolan,
- samtliga barns möjligheter till att delta i läsaktiviteter i förskolan,
- användning av digital teknologi i lärandesyften,
- systematisk användning av lärares språkkunskaper i andra språk än svenska,
- barns möjligheter att utveckla svenska och modersmål i förskolan,
- de ansvarigas (beslutsfattare) kunskaper om lärande och utveckling av och på flera språk/ett nytt språk.

En mer övergripande fråga på regionnivå (dvs. på en övergripande nivå) är barns möjligheter att utveckla svenska och modersmål både i förskolan och *i hemmet*.

Avslutningsvis, rapporten återförs i dialog med deltagande kommuner för att tas tillvara i erfarenhetsutbyte genom dialog. Ett nästa led är att sprida och vidareutveckla arbetet för barns välbefinnande och lärande i samverkan kommuner, Göteborgs Universitet och Västra Götalandsregionen.

Referenser

- Andersen, C., Engen, T., Gitz-Johansen, T., Strædet Kristoffersen, C., Skoug Obel, L., Sand, S., & Zachrisen, B. (2011). *Den flerkulturelle barnehagen i rurale områder. Nasjonal survey undersøkelse om minoritetsspråklige barn i barnehager utenfor de store byene*. Rapport nr. 15. Høgskolen i Hedmark
- Björneloo, I. (2007). *Innebörder av hållbar utveckling. En studie av lärares utsagor om undervisning*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

- Brice Heath, S. (1983). *Ways with words. Language, life, and work in communities and classrooms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bratterud, Å., Sandeseter, E. B., & Seland, M. (2012). Barns trivsel og medvirkning i barnehagen. Barn, foreldre og ansattes perspektiver. Rapport 21/2012 Skriftserien fra Barnevernets utviklinssenter i Midt-Norge. NTNU & Dronning Mauds Minne.
- Cummins, J. (2000). *Language, Power, and Pedagogy: Bilingual Children Caught in the Crossfire*. Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd.
- Det Kongelige Kunnskapsdepartement (Medl. St. 19, 2015-2016). *Medlding till Stortinget. Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen*.
- Göteborgs Posten (2016, 14 januari). Granskning av klagomål angående förskolan 2011-2014, av Gunilla Grahn-Hinnfors (s 7).
- Göteborgs stad. (2014). Rapport om skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg [Report about differences in living conditions in Gothenburg].
- Haug, P. (2003). *Om kvalitet i förskolan. Forskning om och utvärdering av förskolan 1998-2001*. Skolverkets. Forskning i fokus, nr 8. Stockholm: Fritzes.
- Heckman, J. (2006). Skill Formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, 312(5782), 1900–1902.
- Johansson, E., & Pramling Samuelsson, I. (2006). *Lek och läroplan. Möten mellan barn och lärare i förskola och skola*. (Göteborg Studies in Educational Sciences, 249.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
- Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: villkor för deltagande och lärande* (Gothenburg Studies in Educational Sciences, 321). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Kultti, A. (2014a). *Flerspråkiga barns villkor i förskolan. Lärande av och på ett andraspråk i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Kultti, A. (2014b). Mealtimes in Swedish Preschools: Pedagogical Opportunities for Toddlers Learning a New Language. *Early Years*, 34(1), 18-31.
- Kultti, A. (2014c). När inte maten tystar mun. Möjligheter till språklärande genom gruppaktiviteter. I I. Pramling Samuelsson, C. Wallerstedt & N. Pramling (Red.), *Man ser inte gruppen för alla barn – individer, grupper och kommunikativa möten i förskolan*. Studentlitteratur.
- Kultti, A. (2015). Adding learning resources: A study of two toddlers' modes and trajectories of participation in early childhood education. *International Journal of Early Years Education*, 23(2), 209-221.
- Kultti, A., & Pramling, N. (i tryck). Teaching and learning in early childhood education for social and cultural sustainability. In A. Farrell & I. Pramling Samuelsson (Eds.), *Diversity: Intercultural learning and teaching in the early years*, (pp. 17-33). Oxford: Oxford University Press.

- Kultti, A., & Pramling Samuelsson, I. (2016). Investing in home-preschool collaboration for understanding social words of multilingual children. *Journal of Early Childhood Education Research*, 5(1), 69-91.
- Lidholt, B. (1999). *Anpassning, kamp och flykt: Hur förskolepersonal handskas med effekter av besparingar och andra förändringar i förskolan*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Lien Foundation (2012). Starting well. Benchmarking early education across the world. A report from the Economist Intelligence Unit. London: Economist Intelligence Unit.
- Mushi, S. (2002). Acquisition of Multiple Languages Among Children of Immigrant Families: Parents' Role in the Home-School Language Pendulum. *Early Child Development and Care*, 172(5), 517-530.
- OECD (2001). *Starting Strong. Early childhood education and care. Education and skills*. Paris: OECD. (www.SourceOECD.org).
- Park, E., & Pramling Samuelsson, I. (manus). *A Comparative Analysis on the perception and attitude of in-service teachers in ECE toward ESD in Korea and Sweden*.
- Pramling Samuelsson, I., Sheridan, S. & Blennow, M. (2013). Well-being of preschool children in Sweden – the role of early childhood education and free health care. In V. Barnekow, B. Bruun Jensen, C. Currie, A. Dyson, N Eisenstadt & E. Melhuish (Eds.), *Improving the lives of children and young people: case studies from Europe, Volume 1: Early years* (pp. 40-49). Copenhagen: WHO.
- Pramling Samuelsson, I., & Wagner, J. (2012). Open Appeal to Local, National, regional and Global Leaders to Secure the World's Future. *International Journal of Early Childhood*. DOI 10.1007/s13158-012-0071-0
- Pramling Samuelsson, I. & Tallberg Broman, I. (red.) (2013). *Barndom, lärande och ämnesdidaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Sachs, J. (2016, 26 Febr.). The SDGs and the SDSN: Opportunities and science as an instrument of implementation. Speech at the Northern Europe Sustainable Development Solution Network, Gothenburg, Sweden
- Sheridan, S. (2009). Discerning pedagogical quality in preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 53(3), 245-261.
- Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2016). *Barns lärande – fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber.
- Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I. & Johansson, E. (Red.) (2009). *Barns tidiga lärande. En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Skolinspektionen (2012). *Förskola före skola - lärande och bärande*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan, reviderad 2011*. Skolverket.

- Sylva, K., Melhuish, E., Simmons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2010) *Early Childhood Matters. Evidence from the Effective Pre-school and Primary Education project*. London: Routledge.
- SDSN: Sustainable Development Solutions Network. (2013) *A Global Initiative for the United Nations. The Future Of Our Children: Lifelong, Multi-Generational Learning For Sustainable Development*. Thematic group report. <http://unsdsn.org/>
- Sustainable Development Goals, Knowledge Platform: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>
- Tallberg Broman, I., & Pramling Samuelsson, I. (manus). The role of Early Childhood Education for the Family in Sweden. In S. Gravis (Ed). *Nordic dialogues on children and families*. London: Routledge.
- Tobin, J., Arzubiaga, A., & Adair, J.K. (2013). *Children Crossing Borders: Immigrant Parent and Teacher Perspectives on Preschool*. New York: Russell Sage.
- UNICEF. (2008). *The child care transition. A league table of early childhood education and care in economically advanced countries*. Florence, Italy: UNICEF Innocenti Research Centre.
- SDSN Issue Brief (2014). Young Children as a Basis for Sustainable Development. <http://unsdsn.org/resources/publications/young-children-as-a-basis-for-sustainable-development/>
- Vandenbroeck, M. (2007). Beyond anti-bias education: changing conceptions of diversity and equity in European early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(1), 21–35.
- Vetenskapsrådet (2016). *Directions to the future Swedish Research System - Goals and Recommendations*. https://publikationer.vr.se/butik/?_sft_product_cat=forskningsetik
- Williams, P., Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2016). *Barngruppens storlek i förskolan. Konsekvenser för utveckling och kvalitet*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Williams, P., Sheridan, S., Harju-Luukkainen, H. & Pramling Samuelsson, I. (2015). Does group size matter in preschool teachers' work? The skills teachers emphasise for children in preschool groups of different size. *Journal of Early Childhood Education Research*, 4(2), 93-108.

Introducerande presentation av projektet

Hur kan förskolan stödja
barns välbefinnande och lärande?

Varför genomförs denna pilotstudie?

- * Studien syftar till att undersöka förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande på kommunnivå i Västra Götalandsregionen.
- * Bakgrunden för studien utgörs av kunskap om
 - * barns lärande och utveckling
 - * villkor för hälsa och välbefinnande
 - * kvalitet i förskola
 - * social och kulturell hållbarhet

Hälsa
betraktas som ett medel för att
uppnå de ambitionerna man har i
livet.

Hälsa är en mänsklig rättighet.
Alla människor har rätt till samma
möjlighet att uppnå en god hälsa.

Ojämlighet betraktas som vår
generations stora utmaning.

Utbildning
Delaktighet
Fysisk och social miljö

är centrala faktorer för att minska skillnader i
livsvillkor från ett samhällsperspektiv och från
ett individperspektiv.

Tidiga och förebyggande insatser för hälsa är viktiga.

Föräldrar

- * Idag vet vi att föräldrars bakgrund, utbildning, inkomst och delaktighet är viktiga faktorer för barns hälsa.
- * Det betyder att det barn gör med sina föräldrar/i hemmet är viktigt för deras lärande och utveckling.

Förskolan

har en viktig roll för skapande av villkor för barns lärande genom

- att barn blir lyssnade på
- att barn känner tillhörighet, tillit och respekt
- barns möjligheter till språk och kommunikation.

Mångfald av erfarenheter

- * Ett stort antal barn i förskolan har ett annat modersmål än svenska.
- * Endast ca 20% av dessa barn har modersmålsstöd.
- * Förskolan är en viktig arena för lärande av första- och andraspråket. Detta är dock ett utvecklingsområde, enligt Skolinspektionen.

Förskolan och hållbarhetsfrågor

- * En arena för att utveckla arbetet med lärande för hållbarhet.
- * Det är relativt nytt att tala om hållbarhetsfrågor i område när man talar om barn och förskola.
- * Att se god kvalitet som en aspekt av hållbarhet
- * Att se innehåll och pedagogik i ett hållbarhetsperspektiv

Social hållbarhet

Social hållbarhet anger en riktning mot en möjlig framtid.

- * På individnivå: varje människa ska kunna leva ett gott liv, känna glädje, tillhörighet och mening med tillvaron.
- * På samhällsnivå: uppmärksamma olika intressen samt hantera och lösa problem.

Hur ser detta ut i ett antal kommuner i Västra Götalandsregionen?

Pilotstudie

Detta är en så kallad pilotstudie som innebär att vi testar en enkät för att sedan använda den i en större grupp.

Delaktighet som medel och mål i denna studie

- * Pilotstudien genomförs i samverkan mellan
 - * Folkhälsokommittén/Västra Götalandsregionen
 - * fyra kommuner (tre förskoleavdelningar/kommun) inom regionen
 - * forskare vid Göteborgs universitet med intresse för barns lärande och förskola.
- * En bred grupp av deltagare i de fyra kommunerna:
 - * Föräldrar till förskolebarn
 - * Femåringar
 - * Förskollärare
 - * Förskolechefer
 - * Beslutsfattare

Ni är viktiga aktörer för hur vi kan arbeta vidare med förskolebarns välmående och lärande!

- * Dina kunskaper och åsikter är viktiga för oss
- * från ett individperspektiv
dvs. barns och deras föräldrars, förskollärares och förskolechefers perspektiv
- * från ett samhällsperspektiv
dvs. social hållbarhet i förskolan och kommunen

Frågor och påståenden att ta ställning till

- * Enkäten består av frågor och påstående för dig att ta ställning till.
- * Det innebär att du svarar genom att skriva ett kort svar alternativt sätter ett kryss i en ruta.
- * Vissa frågor eller påstående kan förstås på flera sätt. **Det finns inga felaktiga svar!** Svara det som känns rätt för dig.

Intresse för grupper snarare än individer

- * Dina svar kommer att sättas samman med andras svar för att kunna analyseras.
- * Det betyder att vi vill veta vad ni som grupper – föräldrar, förskollärare, barn, förskolechefer, beslutsfattare, tycker.
- * Inget enskilt svar är av intresse, inte heller kan några individer identifieras.

TACK för ditt bidrag

för att studera förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande på kommunnivå i Västra Götalandsregionen.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN